

Handwritten notes:
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011
28/11/2011

Memorandum leyi yi na 16 wa tshelji.

PUBLIC EXAMINATIONS
PRIVATE BAG X 110 PRETORIA 0001
2011 - 11 - 10
DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION

TIMARAKA: 80

MEMORANDAMU
HUKURI 2011
PAPILA RA 2 (P2)
XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

GIREDI YA 12

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

basic education
 Department:
 Basic Education
 REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

XIYENGE XA A: VUTLHOKOVETSERI

A1: SWITLHOKOVETSELO SWA NDZAWULLELO

XIVUTISO XA 1: XITSALWANA

Mi rhukane swikwembu – JM Magaisa

12: I ncini lexi endlaka leswaku mi nyenya buku na peni? Muthokovetseri u vulavula hi buku na peni leswi nga switirhisiwa swo tsala na swo tsalela leswi a swi tirhisiwa hi Valungu ku kombisa leswaku Vantima va tekele hanyelo ra Valungu va tshika ra vona. Muthokovetseri u tirhisa xivutiso lexi nga laviki nhlamulo, ku tshikelela mhaka ya leswaku Vantima va tshikile ndhavuko wa vona va landzelela Xilungu, kambé va loloha ku dyondza leswaku va ta tshikelela Valungu lebyi. v / U tirhisa marito ya 'buku na peni' ku yimele 'dyondzo', v / U tirhisa rito 'nyenya' ku kombisa nlikelelo wa ku chava ka vona dyondzo. v

20: **Kumbe a va ta ya teka swikwembu emarhumbini!** Muthokovetseri u tirhisa rihanganisi 'kumbe' leswi kombisa leswaku a nga na ntyiso wo hetseka, hambilo ko a ehleketa leswaku endzhaku ko xaniseka, Vantima lava va nga ha tshika swiendlo swo vona swo homboloka, va tlhela va gandzela swikwembu swo vakokwa wa vona leswi va swi tshikele khale. v

26: **Ixi, a mo rila ngati?** Muthokovetseri u tirhisa rihamari 'ixi', ku va hlekula/koya. U tirhisa xitwananisi 'mo', ku tshikelela leswaku a nga va tswi vusiwana kumbe ku va ririsa. Xivutiso lexi a xi lavi nhlamulo, kambé xi kombisa leswaku swirilo swo vona a swi pfuni nchumu, hikuva va lo tendlisa ku tshika ku gandzela swikwembu swo vakokwa wa vona. v

31: **Va khomise sweswo whe wa mbilu ya jenje** Muthokovetseri u tirhisa rito 'whe' ri nga rito ra nkalamafundza leri tirhisiwaka loko hi vulavula, ri huma eka 'wehe' kumbe 'wena', ku nyika Mulungu matimba yo ya emahlweni a xanisa Vantima. U tirhisa xivulavuhava 'mbilu ya jenje' ku fananisa tihanyi ta Mulungu na ta jenje leri lumaka hi vukari. v

33: **Swi tshivelele mbholovisa swi ta khawula** Muthokovetseri u tirhisa xitwananisi xa ntsonghato 'swi' ematshan'weni ya 'va' hileswi a tekelaka Vantima ehansi tanhileswi va n'wi nyenyetsaka. U tirhisa xivulavulelo 'ku tshivelele mbholovisa' ku vula leswaku Mulungu a ya emahlweni a vanga ku avana exikarhi ka Vantima hileswi ku pfumeriwaka leswaku murhi wa mbholovisa loko wo tshiveriwa ekaya, switho swo ndyangungu swa holova. Nakambe marito 'swi ta khawula' ya kombisa leswaku muthokovetseri a nga va tswi ku vavalvusiwana Vantima. v

MAVELO YA TIMARAKA: TIMARAKA TIMBIRHI EKA MITILA LEYI BOXIWEKE

[10]

Handwritten marks and signature

KUMBE

XIVUTISO XA 2: XIKAMBELANTWISO

U yimele yini? – TA Ngope

- 2.1 Xitihokovetselo lexi xi vulavula hi muntshwa loyi a nga lo tshama a tshika ku tirha no tikarhatelela ku humelela. Mutihokovetseri u n'wi tsundzuxa leswaku u fanele ku titirhela ka ha ri na nkarhi. vV
 - 2.2 'Wanuna u ta dya swa nyuku wa yena. vV/Ntla wa 14. vV
 - 2.3 Ri vula ku hela ka nkarhi/swo karhi leswine. vV
 - 2.4 Mutihokovetseri u lerisa muntshwa loyi hi ku khahla leswaku a famba a lava ntirho, a tirha swinene kumbe a tirha hi matimba. vV
 - 2.5 Mukamberiwa a nga vula swin'wana na swin'wana leswi twalaka. Xikombiso: Ndzi nga famba ndzi lava ntirho ndzi titirhela. vV
- (Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.)
- [10] (2)

KUMBE

XIVUTISO XA 3: XIKAMBELANTWISO

Ndzi wisisa – RK Gum'sani

- 3.1 Xitihokovetselo lexi xi vulavula hi munhu loyi a vilalaka hikwalaho ko va un'wana munhu a n'wi sala endzhaku, a xiyaxiya mafambelo, timhaka na matirhelo ya yena hinkwawo, kutani muvileri u tsundzuxa munhu loyi leswaku a hambana na yena a tiva ta yena timhaka. vV
- 3.2 U hundzukile. vV/U nyenyetsekile. vV/U karhatekile emoyeni. vV/ U kombisa leswaku mbilu ya yena ya vava. vV/ U kombisa leswaku u karhele ku hleviwa. vV
- 3.3 Leswaku ku hleviwa ka kona a ku ri kukulu. vV/Ku tiyisisa/tshikelela mhaka ya hleviwa ka munhu loyi hi loyi a vilalaka hi yena. vV/Leswaku wa hleviwa hakunene. vV/Ku hleviwa ka yena ka nyanya. vV
- (2) (Nhlamulo yin'we ntseha.)
- 3.4 Rito 'himelela' ri vula ku ba hi matimba hi ku vuyelela. vV Eka xitihokovetselo ri vula ku phe ro languta munhu swinene/ku xiyisisa leswi munhu un'wana a swi endlaka a kala a tva ku vava. vV
- 3.5 Swa khorwisa. Munhu wa mahlevo wa swi kota ku landzelela munhu, a lava ku vona hinkwaswo swakwe, xikandza, ambalelo na swiendlo. U ta famba a hleva no xokolela mahungu eka van'wana hi tindlela to hambana. vV

(2) (Timaraka i to seketele ntseha. Ku languteriwa leswaku mukamberiwa a hlamula hi tihelo ra ku va swi khorwisa. Amukela na ku seketelela kun'wana na

Vundzeni bya papila leti a byi tirhisiwi handle ka mptumelelo wa ntseha

Phendla

Handwritten signature

kun'wana loku twalaka.)

[10]

KUMBE

XIVUTISO XA 4: XIKAMBELANTWISISO

Nandzu i wa mani? - M Malungana

4.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi jaha na nhwana lava a va rhandzana kufikelela jaha loyi wanhwana a bhaaka emirini. Loko ku yisiwa nandzu eka va jaha tata wa jaha u tivarike hikuva jaha na nhwana a va ri vana va yena, a vo hambana hi vamanana va vona kambe vona a va nga swi tivi. ✓

(2)

4.2 Ndzi dyondza leswaku i swa nkoka ku va vatatana va nga tumbeteli mindyangu ya vona loko va ri na vana ehandle. ✓/Hambi wo famba enkoveni lundza ri ta vonaka. ✓

(2)

(Dyondzo yin'we ntsena. Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.)

(2)

'A ndzi tshama ndzi dya mathambu ya nhloko.' ✓/Ntila wa 11. ✓

4.3

A a ri na xiphigo. ✓/A a nga tivi leswaku a nga endla yini. ✓/ Timhaka a ti bhihe. ✓

4.4

(2)

(Amukela na tinhlamuselo tin'wana leti twalaka.)

4.5 Mukamberiwa u ta vula swin'wana na swin'wana leswi twalaka. Xikombiso: A ndzi ta kombela makwerhu leswaku hi tshika leswi swa vugangu, hi rhandzana tarhi vana va munhu, ndzi tlhela ndzi tiboha leswaku n'wana wa mina ndzi ta n'wi hayisa. ✓

[10]
(2)

(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

NA

A2: SWITLHOKOVETSELO SWO KA SWI NGA RI SWA NDZAWULELO (SWA BOHA LESWAKU MUKAMBERIWA A HLAMULA XIN'WE)

XIVUTISO XA 5: XITSALWANA

Eka nkatanga – PQB Rikhoiso

4:

Hi ri ndza nwele ndzi tsavleni

Mutlhokovetseri u sungula xivulwa hi swaki 'hi ri' ku kombisa ntshikelelo lowu a nga eka wona na xihatla lexi a javaka ku pfuniwa haxona. U tihisa nsinya wa riendli 'nwele' ku kombisa leswaku wa tikeriwa swinene. U tihisa nsinya wa riendli 'tsavleni' leswi kombaka leswaku u kombela ku pfuniwa eka xiyimo lexi a nga eka xona xo va nuna wa yena a nga ha vuyi ekaya. ✓

12:

Swikhiyana i swikhiyana

Mutlhokovetseri u tihisa ntlangiso wa marito ku kombisa leswaku emirini yin'wana ntsako a wu helli. Hitihelelo, ntlangiso lowu wu endla leswaku hungu ri

Vundzeni bya papila leni a byi tihisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

Handwritten signature and initials

14: U nga ku hi le masirheni
 Ku fananiswa ekaya ka Masaswivona na le masirheni hikwalaho ka leswi ku
 rhuleke hileswi a nga riki na vana vo hleka no vulavula na vona, kasi
 emasirheni ku etlele vati lava nga vulavurisaniki. V

35: Mi ndzi tihavea wa yini mbilu xana?
 Ku tirhisivile xivutiso lexi nga laviki nhlamulo ku kombisa xirilo xa
 Masaswivona. U twa ku vava emoyeni wa yena hikwalaho ka vanhu lava
 tshamelaka ku n'wi vutisa hi ta nuna wa yena. V

39: Na mati lawa ya cheletaka ximila
 Masaswivona u tshikelela mhaka ya leswaku a nga swi koti ku hanya a ri
 yexe, ku fana na ximila lexi nga swi kotiki ku hanya handle ka mati. U
 fananisa khazamula na mati, loko yena a tiffananisa na ximila. U tityisisa
 nkoka wa rirhandzu ra vona. V

XIVUTISO XA 6: XIKAMBELANTWISISO

KUMBE

MAVELO YA TIMARAKA: TIMARAKA TIMBIRHI EKA MITILA LEYI BOXIWEKE

[10]

6.1 Xitihokovetsetelo lexi xi vulavula hi khazamula loyi a nga suka ekaya a siya
 nsati wa yena Masaswivona. Khazamula a nga ha vuyi ekaya kutani nsati wa
 yena wa vaviseka hi xiyimo lexi. V

(2)

6.2 'Mbilu i xihlangi.' V/Ntita wa 37. V

(2)

6.3 Wu tityisisa/tshikelela mhaka ya leswaku eka hinkwaswo leswi endlaka
 leswaku moya wa munhu wu phuphuya laha misaveni a xi kona na xin'we lexi
 xi nga phuphuyisaka moya wa Masaswivona handle ka vukona bya nuna wa
 yena khazamula. V

(2)

6.4 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: Wu kombisa leswaku
 swiphigo leswi a nga na swona swo va na yena ntseha. V/U tivona a nga ri
 na nandzu kutani u lava ku dyeriwa nandzu wa yena. V

(2)

(Nhlamulo yin'we ntseha.)

6.5 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: A a vula leswaku loko
 ku ri ku khazamula a nga ha n'wi rhandzi kumbé loko a yengiwile hi van'wana
 vavasati, a a n'wi byele. V/Loko ku ri na xihoxo lexi a xi endléke a a n'wi
 byele. V/U lava ku tiva xivangelo xa ku ka khazamula a nga ha vuyi ekaya. V

[10]
(2)

NTSENGO WA XIYENGE XA A:

30

Handwritten signature and initials

XIVUTISO XA 7: XITSALWANA
MULUNGUNTIMA – TH Khosa

- Hlongwane i museketeri wa mininjhere Brooks efemeni ya Prestige Publications Enterprises (PPE) eGiyani, kambe u rhandza ku tivula 'Mulungu' kumbe 'Vasi' eka vatirhi lava nga ehansi ka yena, kasi entiyisweni i Wantima.
- Hikalaho ka sweswo vanghana va yena vaMaceke, Nkanyani na van'wana va n'wi vula 'Boso'.
- Loko Nyeleti a lava ku teka fayili leyi a ku ri khale a yi lava etafueni ra Hlongwane, Hlongwane u ala na yona kutani a n'wi holovela a ku kasi va ta yingisa rini swileriso swa tiboso ta vona.
- Loko Chavalala a ya ehofisini ya Hlongwane a ku u yisa swiviko, Hlongwane wa n'wi holovela a vula leswaku wa n'wi hleva kutani a n'wi tshembisa leswaku u ta n'wi ba ngoptu a tihela a n'wi chaja hi 'defamation of character'.
- Hlongwane u luka xikungu na vanghana va yena xo yiva cheke entirhweni yo hakelela Chavalala swikweleti leswaku nandzu wo yiva wu ta dya Chavalala na Nyeleti leswaku va ta hlonggorwa entirhweni.
- Hlongwane tanhi 'boso' u tshembisa munghana wa yena Mathebula na xigangu xa Mathebula, Maria leswaku u ta va nyika mitirho endzhaku ko hlongoriwa ka Chavalala na Nyeleti ePPE.
- U tivula ngwenya ya teme ya PPE, hikalaho u tshembisa Maria leswaku loko a hakerile swikweleti swa Chavalala hi cheke ya le temeni, u ta n'wi thola hi xihatla.
- Hinkwaswo leswi swo thola vanhu u swi kunguhata na Mulungu Brooks, kambe Mulungu a nga Mulungu, emakumu u kaneta hinkwaswo leswi Hlongwane a nge va twanane swona.
- Hlongwane u tshikisa Mathebula ntirho eGraphics Advertising leswaku a ta sungula ku tirha ePPE, kambe a nga na thoriwangi.
- Hlongwane na Mathebula va hetelela va pralerwa ekhotsweni hikalaho ka vukhamba bya cheke.

MAAVELO YA TIMARAKA:
V = 15 (Mikutiunya yin'wana na yin'wana ya nthamu.)
X&R = 10

(TSUNDZUKA: TIMARAKA TA XIVUMBeko NA RIRIMI A TI FANELANGI KU VA EHENHLA KA TA VUNDZENI.)

KUMBE

XIVUTISO XA 8: XIKAMBELANTWISISO

MULUNGUNTIMA – TH Khosa

- 8.1 Hileswi Hlongwane a nga vula leswaku Nyeleti u fana na Nsatimuni wo ala ku rthumiwa no dyondza a nga dyondzangi, a nga tivu nchumu naswona va lo n'wi thola hi ku n'wi twela vusiwana.
- 8.2 Prestige Publications Enterprise/PPE. v Brooks.
- 8.3 Nyeleti Mthombeni/Nyeleti. v Levi.
- 8.4 Mavondzo, makwanga na riveno swi vanga vukungundzwana. v/Makumu ya vundzeni bya papila leru a byi tirhiswi handie ka mpumelelo wa ntsariso

(2)
(2)
(2)

Phendla

mm
\$

(Nhlamulo yin'we ntseha.)

(2)

Hlongwane ! munhu wo tikukumuxa, kasi Chavalala ! munhu wo tisingahata. v/Hlongwane a nga wu tivi ntirho, kasi Chavalala u tiva ntirho wa yena. v/Hlongwane ! munhu wa mavondzo hikuva a nga lavi ku pfuna vanhu van'wana, kasi Chavalala a nga na mavondzo hikuva loko vanhu va kombela ku pfunwa wa va pfuna. v

8.5

Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leri twalaka. Xikombiso: Swi kahle. Brooks a a swi tiva leswaku yena na Hlongwane a va na matimba ya ku thola, kambe ku thola bodo. v/Mhaka leyi yi dyondzisa Hlongwane leswaku loko munhu a thoriwa ku na magoza lama faneleke ku landzelerwa. v

8.6

(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

(2)

Mavondzo a ya hakele. v/Hambi wo famba enkoveni lundza ri ta vonaka. v/Loko u ri murhangeri entirhwani u fanele u va na ntirhisano na vatirhikuloni. v

8.7

(Dyondzo yin'we ntseha. Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.)

(2)

Hi swona. v U tshama a n'wi lumeka hi thoci navusiku a ri ku tihaxeni hi mirhi exivaleni xa timbuti eFotini eka n'anga Xingovenana. v

8.8

(2)

A a hlanganile nhloko kutani a hluvelela swiambalo. v/C. v

(1)

Ku hlamala. v/Ku ka va nga tiyimisehangi ku n'wi pfuna. v/Ku ka va nga n'wi tweli vuswana. v

(1)

Loko a ya na yona swi nga endleka a fika a tisinga hi yona. v/Ku ya exitokisini a swi hioverwi. v

8.11

(2)

Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: A a nga fanelangi a n'wi xanisa. Leswi a a ri murhangeri a a fanele a tsakisiwa hi matihelo lamane ya Chavalala hikuva ku humelela ka feme a ku ta va ku ri ku humelela ka yena. v. v/A a fanele a tiba xifuva hi ku va ku ri na mutiri wa matihelo lamane ehansi ka vurhangeri bya yena. v

8.12

(2)

Mukamberiwa u ta nyika matiwelo ya yena. Xikombiso: A ndzi to timiyelela ku fana na Chavalala ndzi sula marha lama a ndzi tshwuteleke hi wona hikuva nawu a wu ndzi pfumeleli ku tirihsela. v/A ndzi ta n'wi tshwutelela na mina, hikuva u lo ndzi pfuka. v

8.13

(2)

(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena, kambe u languteriwa ntseha ku vula leswaku Mariya a nga endiangi kahle, a tihela a seketela vonelo rolero. Xikombiso: A nga endiangi kahle, vukangananyi a byi laveki evuton'wini. v / Swi n'wi dlayisile hikuva u hetelele a pferiwile ekhotsweni. v

8.14

(1)

(Maraka i yo seketela ntseha. Nhlamulo yin'we ntseha. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

Vundzeni bya papila leri a byi tirihsivi handle ka mpfumelelo wa ntseha

Phendla

LNM

[25]

XIVUTISO XA 9: XITSALWANA

MIBYA YA NYEKANYEKA - BKM Mtombeni

- Tihomandloti u kombisa ku ka a nga tsakiswi hi swiendlo swa vana va yena.
- U sola Nyiko hikwalaho ka leswi ntirho wa yena wa xikolo wu nga tsakisiki.
- U sola na Madambi hikwalaho ka futa ra yena leni a nga ni tshikiki hambiloko a n'wi holoverie ko talanyana.
- U hetelela hi ku kombisa leswaku swi ta n'wi tikelela ku letela van'wana loko swa muti wa yena swi nga fambi kahle.
- Endzhaku Madambi u tihela a sorwa hileswi a rhandzanaka na nhwana wa Mughoza loyi a tiyimiseleke ku n'wi teka a va nsati wa yena, kasi tata wa yena a nga swi tsakeli leswaku vana va yena va tekana na vanhvana va tinxaka tin'wana.
- Mufundhisi Nyiko Tihomandloti u wela endzingweni wo tikisa N'waMidanisi, ematshan'weni ya ku va xikombiso xa kahle tanih'i tata wa yena.
- Leswi swi endla leswaku a hluvurwa nguvu ya vufundhisi.
- U khomisa vatswari va yena tingana, ngoptungoptu tata wa yena loyi a languteleke leswine eka yena.

MAAVELO YA TIMARAKA: V = 15 (Mikuthunya yin'wana na yin'wana ya nthanu.) X&R = 10

(TSUNDZUKA: TIMARAKA TA XIVUMBEXO NA RIRIMI A TI FANLANGI KU VA EHENHLA KA TA VUNDZENI.) [25]

KUMBE

XIVUTISO XA 10: XIKAMBELANTWISISO

MIBYA YA NYEKANYEKA - BKM Mtombeni

- 10.1 Hileswi n'wana loyi a a fanele ku khongeleriwa a a ni karhi a titlangela. Hileswi N'waMidanisi a ariseke Mufundhisi ku khongelela n'wana wa kona. (1)
- 10.2 A a lava ku n'wi ngenhisa endzingweni. Ku endla vuoswi na yena. A a rhandzana na yena. Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: A ndzi ta n'wi tsundzuxa leswaku a nga hambu a famba yeke loko a endzela miti. Leswaku a nga endzeli swirho namadyambu a ni yeke. (2)
- (Nhlamulo yin'we ntsena. Amukela na tin'wana tinhlamulo leli twalaka.) (2)
- 10.4 Ku endleriwa xikhongelo. Ku khongeleriwa. (2)
- 10.5 A hi swona. U yile masiku yo tala hikuva ku vurwa leswaku a a nga ha helli eka N'waMidanisi. (2)

Phendla

Vundzeni bya papila leni a byi tihiswi handle ka mptumelelo wa ntsantsa

Handwritten signature and initials

10.6 Mukamberwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: Va endlile kahle hikuva a va titha hi milawu ya kereke leyi vekiwake./Loko munhu a dyohile u fanele ku xupurwa.vv

Kumbe
A va endlangi kahle; a va fanele va lo n'wi twela vusiwana.vv/A va fanele va lo n'wi tshinya kunene.vv/A va fanele va lo n'wi yimisa nkarhinyana.vv

(2) (Timaraka i to seketela ntsema. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)
Vito ra yena ri komba ku va a ri xikombiso lexinene evanhwini kasi hi siku leti u vile xikombiso xo biha hikuva u endlile vuoswi na N'waMdanisi.vv

(1) Nyiko.vv
Hileswi vona va nga niki vafundhisi naswona vanuna va vona lava ngi a va ri vafundhisi se va loveke.vv

(1) 10.10 I xa leswaku a nge tekani na Soluka wa Muphoza.vv
10.11 I ku va a fanele ku tsakisa tata wa yena a tshika leswi yena n'wini a rhandzaka swona.vv

Kumbe
A a lava ku teka Soluka wa Muphoza, kasi tata wa yena a a n'wi arisa.vv

Madambi u tiharihile eka swa tidyondzo kasi Nyiko a nga tiharihangi.vv
U dyondzerile vuthicara loko Nyiko a dyondzerile vufundhisi.vv

U na vufendze/futa kasi Nyiko wa tihandza/u tshama a basile.vv

(2) 10.13 Mukamberwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: A ndzi ta n'wi tsundzuxa ku hambana na nkati hikuva yi ta n'wi vangela vuvabyi/yi ta endla leswaku miehleketo ya yena yi pfulapfulveka.vv/A nga nwi nkati hi xikongomelo xo lava ku etlela.vv

(1) (Nhlamulo yin'we ntsema. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)
U endle xiboho xo tshama a nga teki nsati kambe a tihela a tiyimisela ku tekana na Soluka endzhaku ka rifu ra tata wa yena.vv

(2) 10.15 Mukamberwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: U kombisa vun'we lebyi va nga byona.vv/U kombisa leswaku se i nuna na nsati.vv

25 NTSENGO WA XIYENGE XA B:

[25]

Phendla

Vundzeni bya papila leti a byi tihisiwi handle ka mpumelelo wa ntsema

XIVUTISO XA 11: XITSALWANA

HLAMBA VUNWA NANDZUWE – AD Mahatlane

Nkoka wo tekele enhlokweni switsundzuxo wu tipaluxa hi Matanato na Xihangalasi etsalweni.

Matanato a nga yingisi loko a tshinyiwa hi ku fambela emalokhixini. Wa biwa no tekeriwa swiambalo eSophia Town.

Matanato a nga yingisi loko a tsundzuxiwa hi ta mahanyelo na vavasati va le madoroben. Vakon'wana va dya na ku nwa hafu ya mali ya yena endzhaku ka loko a biwile na ku tekeriwa swiambalo.

U ala xitsundzuxo xo khomeriwa mali hi vanghana loko a sala exitokoteleni. Wa hinama loko vanghana va sola Rhoda hikwalaho ka mahanyelo yo ka ya nga ri kahle.

Hi ku va a nga yingiselangi ku tsundzuxiwa u tikuma a rhandzana na Rhoda, n'wana wa makwavo loyi a a khorwile kwale xilungwini.

Matanato se wa yingisela loko Mavhavaza a n'wi tsundzuxa ku ya ekaya a ya lulamisa na nghamu ya yena. Kunene muti wa pfuka hikuva N'waxirhami u kote na ku tshika byalwa.

U amukele na xitsundzuxo xo teka hiantswa ekaya hambileswi yena a a vule leswaku vavasati va le makaya va na thyaka.

Xihangalasi yena u tsan'wile xitsundzuxo xa tata wa yena xa leswaku a nga yi eka Makhuvete, kutani sweswi u tsemiwile millenge hi ku ala a ya koxa nsati na n'wana.

MAAVELO YA TIMARAKA:

V = 15 (Mikutunya yin'wana na yin'wana ya ntshanu.)
X&R = 10

(TSUNDZUKA: TIMARAKA TA XIVUMBeko NA RIRIMI A TI FANELANGI KU VA EHENHILA KA TA VUNDZENI.)

XIVUTISO XA 12: XIKAMBELANTWISISO

HLAMBA VUNWA NANDZUWE – AD Mahatlane

12.1 Rhoda.

(1)

12.2 Ku nghenisa munhu ekhombiyeni / ku vangela un'wana swiphigo.

(2)

12.3 U vula leswaku va na thyaka. / Va nuhwa. / Va va tiharihang.

(1)

(Nhlamulo yin'we ntsema.)

12.4 Matanato a a tshike ku kaneta leswi swi nga ntlyiso a langutana na ntlyiso hawoxe, hikuva u nyenya vavasati va le makaya loko a vona Rhoda wa le madoroben.

(2)

12.5 U tihelole eka nsati wa yena N'waxirhami a tihela a teka na hiantswa. Na

Phendla

Vundzeni bya papila leni a byi tihiswi handle ka mpumelelo wa ntsema

yena n'wini wa pfumela, u khensa Mavhavaza a n'wi vula wanuna wa xiviri ku va a kote ku n'wi komba ntiviso wa vutomi. V

(2)

U lava ku komba Matanato ku xonga na vunene bya ku va Muchangana leswaku loko a vone vunene lebyi, swi nga endla leswaku a vona nkoka wa ku va Muchangana. V

(2)

Mavhavaza u na mahanyelo ya kahle, hambu a hlangana na vanhu va tinxaka to hambana a nga cincu mahanyelo na matikhomelo ya yena, kasi Matanato a nga na rirhandzu eka vanhu va ka vona, u nyenya vavasati va Machangana a vula leswaku a va hambu naswona va nuhwa. V

(2)

Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leri twalaka, a tihela a seketela. Xikombiso: Maendlelo lawa a hi manene. Ku hava rixaka leri ri nga henhla eka rin'wana, lawa ko va mavonelo ya yena ya vutomi ya nga khuma. V

(2)

Matanato a a tekeriwile mali na swiambalo loko va ri exitokofeleni eka Rhoda. V

(1)

Ekaya ka Rhoda, xigangu xa Matanato. V/ESophia Town. V/Exitokofeleni. V

(1)

A va ya tianga xitokofela. V

(1)

N'waxirhami. V

(1)

I ku va a vula leswaku i xidakwa na ku va a nga hayisi vana. V

(1)

Hileswi ntombi yakwe a yi ri n'wana wa buti wa yena/ n'wana wa makwavo. V

(1)

Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leri twalaka. Xikombiso: Endzhaku ko lomboriwa mpahla a ndzi ta va ndzi vhele ndzi chava kutani ndzi tihela laha ndzi tshamaka kona. V

(2)

Mukamberiwa u ta nyika dyondzo yin'wana na yin'wana leyi twalaka. Xikombiso: U nga nyenyi vanhu va ka n'wina hikuva swilo swi nga tala ku ka swi nga ku fambeli kahle. V

(2)

(Amukela na tin'wana tidyondzo leti twalaka.)

12.17 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena a tihela a ri seketela. Xikombiso: A ndzi ta n'wi tshika hikuva a swi laveki ku rhandzana na xaka ra le kusuhi, mi nga veleka xilema/nawu wa tiko a wu pfumeli. V

(Maraka i yo seketela ntsena.)

[25]

(1)

XIVUTISO XA 13: XITSALWANA

VUKOSI I MBERHA – P Ndlovu

- Boneka u twisile N'wawukwele na N'wawusika ku yava hi ku va tekela nuna wa Vundzeni bya papila leri a byi tirhisiwi handle ka mpumelelo wa ntsariso

Phendla

vona Xikweni. VV

Ematshar'weni yo tekiwa a va nsati wa vunharhu, u endle leswaku Xikweni a hlongola vasati va yena ku sala yena ntsema. VV

Loko se a tekaniile na Xikweni, Boneka a a tshamela ku xanisa vana va N'wavirusika, Khetani na Khegu. VV

A a xanisa Khegu hi ku n'wi tirhisa mitirho yo vava swinene emutini, loko vana va yena a va tshika va nga tirhi nchumu. VV

Khegu u nyikwile na ntirho wo hambisa n'wana wa Boneka, Gwirhani siku rin'wana na rin'wana. VV

Loko Khegu na Khetani va kombela mali yo dya exikolweni, a a nga va nyiki, kasi vana va yena a a va nyika mali yo tala. VV

U tsonile Khetani R5-00 yo ya teka pasi leswaku a ta famba a lava ntirho kambe a nyika n'wana wa yena mali ku ya endla misisi. VV

Loko Khegu a tikile, u sindzisiwile ku hioma. VV

A a lava ku chelela Khegu chefu leswaku a fa. VV

Khetani u kale a kathala, a baleka a famba a tisingilela. VV

Boneka u xanisiile Xikweni loko se a dyuharile. VV

A a tshamela ku holovela Xikweni a vula leswaku Xikweni i mukhalabya na leswaku swa antswa a fa kunene. VV

A a hamba a siya Xikweni na vana, yena a famba a endla swa yena. VV

Loko Xikweni a loville Khetani u hisile yindlu ya Xikweni, kutani a hlongola Boneka na vana va yena. VV

Boneka u bohokile ku ya tshama eka yindlu leyi a yi xaveke ebush. VV

U vuye a hlongoriwa loko a tsandzeka ku hakele rhente. VV

U sungurile ku xaniseka a famba a lava ndhawu yo tshama. VV

U humelerile eNamakgale ekaya ka Khetani laha a ku tshama Khegu, N'wavirusika na N'wavirusika. VV

Va arile ku n'wi rhurhela kutani va n'wi tsundzuxa hilaha a a hamba a tiphina hakona na ku va kholela loko swa ha n'wi fambela kahle. VV

Va hetelele hi ku n'wi hlongorisa ximbyana. VV

MAVELO YA TIMARAKA:

V = 15 (Mikutunya yin'wana na yin'wana ya nthanu.)

X&R = 10

(TSUNDZUKA: TIMARAKA TA XIVUMBeko NA RIRIMI A TI FANELANGI KU VA EHENHLA KA TA VUNDZENI.)

XIVUTISO XA 14: XIKAMBELANTWISISO

VUKOSI I MBERHA – P Ndlovu

14.1 Ekaya ka yena. V/Efalanomo. V

14.2 U lumbetile vasati va yena a ku u twe leswaku a va tshami ekaya, va tshama ematendeni, kutani a va hlongola. V

(1)

(1)

Vundzeni bya papila leni a byi tirhisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

Handwritten signature and initials

14.3 A a lava ku tekana na Boneka, kasi Boneka a a vula leswaku a nga tekana na yena ntsena loko o hlongola vasati va yena a sala a ri yexe./Xikweni a a nga lavi ku hlongola vasati va yena, kambe u bohokile hi ku lava ku tekana na Mukamberiwa u ta nyika dyondzo leyi a yi kumaka etsalweni. Xikombiso: Loko u pfuna munhu un'wana, tivonele leswaku swi nga endleka a ku jikele a ku twisa ku vava./Masasana u fela enhoveni.vv

(2)

Nhompfu a xi nuheti.vv
 Nkhavi wa le mahweni a wu vavi, ku vava wa le ndzhaku.vv
 Vukosi i mberha.vv

(Nhiamulo yin'we ntsena. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

(2)

Boneka a a ri na mona.vv
 A a ri na tihanyi eka vana va Xikweni.vv
 A a ri na xiloyiloyi.vv
 A a nga tshembekangi eka nuna wa yena.vv
 A a ri muyivi.vv
 A a ri muhambi.vv

(3)

(Timhaka tinharhu ntsena. Amukela na tin'wana timhaka leti twalaka.)

14.6 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: Ku nga va ku vangwiwa hileswi ekusunguleni a a ha xavelela Xikweni leswaku a n'wi teka, kasi endzhaku se a a tifumisile hi mali leyi a yi yiveleke Xikweni lero hambidi o n'wi hlongola a swi nga ha n'wi vilerisi.vv

kumbe

Ekusunguleni a a lava leswaku Xikweni a ta vona onge wa n'wi thandza na ku n'wi xixima, kasi endzhaku u vona se a dzimile timitsu lero a a nga ha xaveleli nchumu.vv

(2)

A hi swona.vv Kungu leri ri tile na Boneka.vv

(2)

Emutini/Ekaya ka Xikweni.vv

(1)

14.9 Khetani i n'wana wa sesi wa Boneka./Khetani loko a vula Boneka u ri mhanintsongo./Boneka loko a vula Khetani u ri n'wana sesi./Boneka i nsati wa tata wa Khetani.vv

(1)

(Nhiamulo yin'we ntsena. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

14.10 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: Ndzi nga n'wi tsundzuxa leswaku ku tihisela a swi kahle.vv/Ndzi nga n'wi tsundzuxa leswaku ndlela leyi a tihisela hayona yi ta endla leswaku a khomiwa hi maphorisa.vv

(2)

14.11 Hinkwavo va vulavula hi ku karha.vv

Vundzeni bya papila leri a byi tihiswi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendia

[Handwritten signature]
 LHM

Kumbe

Hinkwavo va tihiserile hi swendio swa yena. V

(2)

(Nhlamulo yin'we ntsema.)

14.12 Ku chuhwa/ku tshuka/ku chava. V/Ku va a ri ekhombiyeni. V

(2)

(Nhlamulo yin'we ntsema.)

14.13 Swi vangwiwa hileswi Xikweni a nga hlongola vasati va yena leswaku a kota ku tekana na Boneka. V

Boneka u tshamela ku xanisa vana va Xikweni, Khetani na Khegu, lava saleke ekaya ka Xikweni endzhaku ko hlongoriwa ka vasati lavambirhi va Xikweni. V

Ku xaniseka loku vanhu lava va ku tweke, ku endia leswaku Khetani a tihisela a hisa yindlu ya Xikweni. V

Khegu, N'wawusika na N'wawukwele vona va tihisela hi ku ala ku rhurhela Boneka endlini ya vona loko se a hiphkile. V

(2)

(Tinhlamulo timbirhi ntsema.)

14.14 U lava leswaku loko vo ala loko a va hlongola a va balesela. V/U hlundzukile swinene loko a tsundzuka hileha Boneka a n'wi xaniseke hakona, kutani u lava ku tihisela loko va nga teki xileriso xa yena. V

[25]
(2)

(Nhlamulo yin'we ntsema. Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)

XIVUTISO XA 15: XITSALWANA

XIVONI XA VUTOMI – IS Shabangu

Ntangu: Ti le tilweni

- A ku hele malembe yo hiyanyana Magaza a nga vuyi ekaya. Loko Chinghisa a kuma papila leri a a tsakile a ehleketa leswaku u ta kuma mahungu lamanene yo huma eka nuna. V
- A a twa swi ri swinene ku tsundzukiwa hi murhandziwa wa yena, kasi loko a hiya papila u kuma leswaku u tsundzukiwa hi timhaka to ka ti nga ri kahle. V
- Ematshan'weni yo tsundzukiwa hi rirhandzu, Magaza u n'wi byela leswaku yena se u kume nsati loyi a fambelanaka na yena. V
- A a langutele ku phuyaphya loko a heta ku hiya papila leri, kambe Magaza u n'wi byela leswaku a nga ha n'wi rhandzi kutani a a hiyise vana va vona leswaku na vona va ta n'wi hiyisa-vu. V
- U n'wi byela leswaku a a rhurhe na le ndlini ya le Nkowankowa leswaku loko a vuya a n'wi kuma a nga ri kona. V
- Ematshan'weni yo kuma ku phuyaphya, mhaka leyi yi n'wi thava mbilu kutani a kalakala. V

Vundzeni bya papila leri a byi tihisiwi handle ka mpumelelo wa ntsema

Phendla

MAVELO YA TIMARAKA: V = 15 (Mikuluuya yin'wana na yin'wana ya nthanu.)
X&R = 10

(TSUNDZUKA: TIMARAKA TA XIVUMBeko NA RIRIMI A TI FANELANGI KU VA EHENHILA KA TA VUNDZENI.) [25]

KUMBE

XIVUTISO XA 16: XIKAMBELANTWISO

XIVONI XA VUTOMI - IS Shabangu

Ntangu: ... Xi tshemba nkolo

16.1 I ku va Albert a rhandza ntiyiso loko Xitlhanyi yena a ri na vuxisi. (1)

16.2 Wu hele hi ku va Xitlhanyi a hume a famba a ku u ya eBendstore ku ya berwa hi moya. (2)

16.3 Ku vangiswa hileswi nsati wa yena a vulavulaka hi ku rhandza hi ku vona leswaku yena u tirha ku antswa ku tluia Albert, na ntirho lowu Albert a wu tirhaka u kumerwe hi yena. (2)

16.4 Xitlhanyi u pfumala mahanyelo lamane hikuva u tshama a ri karhi a rhugetela nuna wa yena. A nga lavi ntiyiso. A yiva hikuva u yivile nhundzu yo aka yindlu na tihuku eka Score Supermarket. U tekela van'wana ehansi, u vula nuna xikhamuroho. (2)

16.5 A hi swona. Wa hiamusela leswaku swingolongondzwana swo fana na ti-tiles na swilet swa durha, yena a nge swi koti ku swi xava. (2)

16.6 I ku holova. Ku hlundzuka. (2)

16.7 Mukamberwa u ta nyika dyondzo leyi a yi kumaka etsalweni. Xikombiso: Loko munhu a ri karhi a hanya evuton'wini u fanele a hlonipha ntirho, hikuva ku tshamela ku yiva munhu a ri mudyondzisi swi yisa xiyimo xa ntirho lowu ehansi. (2)

Ntangu: Yoo, ndzi tidlele minoi

16.8 Emutini wa Florence. (1)

16.9 I nala lowu vavasati va wu ambalaka loko va loverwile. (1)

16.10 Mukamberwa u ta nyika mavonele ya yena lama twalaka. Xikombiso: Xihundla ku hava emisaveni. Leswi a anakanyaka ku swi endla swi ta humela erivaleni siku rin'wana. (2)

Vundzeni bya papila leni a byi tihisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

16.11 Misyu u rhandza ngopfu swilo na ku navela swa van'wana kasi Elizabeth! munhu wo rhandza ntlyiso na ku tsakela leswaku timhaka ti famba hi ndlela leyinene.vv

(2)

16.12 Ya ve xikhovolelo hikuya xikongomelo xa Misyu a ku ri ku dlaya nuna leswaku a ta kuma mali, kasi ematshan'weni yo va swi va hi ndlela yoleyo u kume leswaku xiganama lexi a nga xi chela eka namuneti xi dlaye vana va yena. Tindlela a ta ha basisekangli.vv

(2)

16.13 Swi tikomba kahle leswaku hakunene Misyu a a tiyimiserile ku dlaya nuna wa yena, hikuya u tihela a kombela Xikwembu leswaku xi endla singita leswaku a ta kuma 2.5 wa timlilyoni ta tirhandi.vv/Misyu u hlanganisela swilo swa munyama hi ku ya en'angeni na swa ku vonakala hi ku ya ekerekeni, kasi swilo leswimbirhi a swi na vuxaka.vv

(2)

16.14 Manana Makhuvele.vv
Manana Khosa.vv
Manana Mathebula.vv

(1)

(Nhlamulo yin'we ntsena.)

16.15 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leti twalaka. Xikombiso: A a fanele ku thamba vakulukumba va kereke leswaku va khongelela Misyu.vv

(1)

(Amukela na mavonelo man'wana lama twalaka.)

**NTSENGO WA XIYENGE XA C:
NTSENGO WA TIMARAKA:**

25
80

Vundzeni bya papila leti a byi tirhisiwi handle ka mpfumelelo wa ntsariso

Phendla

LMN
